

**BOSHLANG‘ICH TA‘LIM ONA TILI DARSLARIDA
INTEGRATSIYALASHGAN DARSLARNI TASHKIL ETISHNING
NAZARIY-ASOSIY MOHIYATI**

Mahliyo Norboyeva

SamDPI Pedagogika fakulteti 4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Muhabbat Hayitova

Annotatsiya: mazkur maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida integratsiyalashgan yondashuvning nazariy-metodik asoslari tahlil etilgan. Integratsiya tushunchasining ilmiy talqinlari, pedagogik ahamiyati, fanlararo bog‘liqlikning o‘quvchi kompetensiyalarini rivojlantirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, ona tili fanining boshqa fanlar bilan integratsiya imkoniyatlari va real dars misollari taqdim etilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ona tili, integratsiyalashgan dars, fanlararo bog‘liqlik, integrativ yondashuv, metodik asoslar, kompetensiyaviy rivojlanish, interfaol metodlar, dars samaradorligi, matematika va ona tili integratsiyasi, nutq rivojlanishi, tizimli ta‘lim, yaxlit o‘quv jarayoni, pedagogik innovatsiyalar.

Zamonaviy ta‘lim jarayonida integratsiyalashgan yondashuv o‘quvchilarning bilimlarni chuqurroq, tizimli va mazmunli o‘zlashtirishlariga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida, ona tili darslarida integratsiyaning qo‘llanilishi o‘quvchilar tafakkurini faollashtiradi, nutq rivojlanishini ta‘minlaydi va fanga qiziqishni oshiradi. Shu bois mazkur yo‘nalishning nazariy va metodik asoslarini o‘rganish dolzarb hisoblanadi.

“Integratsiya” atamasi lotincha “integratio” – “birlashtirish, yaxlitlash” ma’nolarini anglatadi. Integratsiya atamasining kelib chiqishi lotin tiliga borib

taqaladi va u mazmunan turli unsurlarni yagona tizimga keltirish, ularni uyg'un holda birlashtirish jarayonini bildiradi. Ta'lim jarayonida integratsiya — turli fanlarga oid mazmun, uslub va faoliyat turlarining yagona ta'limiy struktura sifatida o'zaro uyg'unlashuvini ta'minlaydigan didaktik jarayondir. Fanlararo uyg'unlashuv o'quvchilarga ma'lumotlarni bo'laklarga bo'lib emas, balki uzviy tizim sifatida idrok etish imkonini beradi, bu esa ularning tahliliy fikrlash jarayonlarini faollashtiradi. Integratsiya o'quvchilarning bilimlarini yaxlit ko'rinishda shakllantiradi, tafakkur jarayonlarini faollashtiradi, bilimlarning amaliy ahamiyatini oshiradi va kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Fanlararo bog'liqlik o'quv jarayonida mavzularni qisqa muddatli yoki qo'llab-quvvatlovchi tarzda bog'laydi. Integratsiya esa "mazmuniy va metodik birlashuvni" anglatadi, ya'ni o'quvchilar yangi bilimlarni tizimli va mazmunli tarzda qabul qiladilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq madaniyati, ijodiy fikrlash, muloqot ko'nikmalari va axborotni tahlil qilish qobiliyatlarini shakllantirish integratsiyalashgan darslar orqali samarali amalga oshadi. Integratsiyalashgan yondashuv quyidagi metodologik tamoyillarga tayangan:

- O'quvchi shaxsining rivojlanishi markazida turishi;
- Bilimning hayotiy vaziyatlar bilan bog'lanishi;
- Fanlararo birlashuv orqali yangi mazmun yaratish;
- O'quvchilar faoliyatini mustaqil tashkil etish.

Didaktik tamoyillar:

- Yaxlitlik
- Faollik

- Mazmunning amaliy yo‘nalganligi
- Mantiqiylik va izchillik
- Ko‘p tomonlama fikrlashni rivojlantirish

Ona tili fanining boshqa fanlar bilan integratsiya misollari

1. Ona tili + Matematika misol: o‘quvchilarga quyidagi matnli masala beriladi: “Bozordan 3 kg olma oldi. Shundan 1 kgini ukasiga berdi. Necha kg olma qoldi?”

Bu topshiriq matematik tushunchalarni (son, o‘lchov, ayirish amali) ona tili orqali ifodalashga imkon yaratadi. O‘quvchi mantiqiy fikrlashni va nutqiy ifodani bir vaqtda rivojlantiradi. Dars jarayonida o‘quvchi matnni o‘qib, tahlil qilib, matematik amallarni til orqali ifodalash ko‘nikmasini shakllantiradi. Bu yondashuv bilimlarning kontekstual va amaliy qo‘llanilishini ta’minlaydi.

2. Ona tili + Tabiatshunoslik

O‘quvchilarga quyidagi vazifa beriladi:

“Urug‘ning unib chiqish jarayonini matn orqali tasvirlang. Tabiatshunoslik mavzularini ona tili orqali ifodalash ilmiy til va tushunchalarni o‘zlashtirishga yordam beradi. O‘quvchi jarayonlarni izohlash va tartib bilan bayon qilish ko‘nikmasini rivojlantiradi. Integratsiya o‘quvchilarda bilimlarni umumlashtirish va fanlararo bog‘lash ko‘nikmasini shakllantiradi.

3. Ona tili + Tasviriy san’at

O‘quvchilarga rasm asosida hikoya tuzish vazifasi beriladi.

Bu yondashuv ijodiy nutqni va tasavvurni rivojlantiradi, o‘quvchining fikrini vizual ma’lumot orqali ifodalash imkonini beradi. Ona tili orqali rang, shakl, kompozitsiya va his-tuyg‘ularni so‘z bilan bayon qilish ko‘nikmasi shakllanadi.

Integratsiya san'at va ona tilini birlashtirib, multimodal o'rganish imkonini beradi. Integratsiyalashgan darslarning samaradorligiga bevosita ta'sir qiluvchi didaktik tamoyillar – ilmiylik, ko'rgazmalilik, tizimlilik, amaliyotga yo'naltirilganlik, onglilik va faollik, individual yondashuv tamoyillari – dars jarayonida to'g'ri qo'llanganda, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi keskin oshganligi kuzatildi. Bu tamoyillar o'quv materialining mantiqiy ketma-ketlikda berilishi, vizual asoslash, yoshga moslash, faol ishtirokni kuchaytirish va amaliy vaziyatlarda qo'llashni ta'minlab, integratsiyaning tabiiy va samarali kechishiga imkon yaratadi.

Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini integratsiyalashgan holda tashkil etish zamonaviy pedagogika oldiga qo'yilgan muhim vazifalardan biridir. Integrativ yondashuv ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, o'quvchining bilish faoliyatini faollashtiradi va fanni chuqurroq o'zlashtirishga imkon yaratadi. Tadqiqot davomida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, integratsiyalashgan darslar oddiy an'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan ko'proq didaktik va tarbiyaviy imkoniyatlarga ega bo'lib, o'quvchilarda nutqiy, mantiqiy, ijtimoiy va aqliy kompetensiyalarni uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ona tili darslarini matematika, tabiatshunoslik, tasviriy san'at, texnologiya kabi boshqa fanlar bilan uyg'unlashtirish, o'quvchilar ongida bilimlarning yaxlit manzarasini shakllantiradi. Bunda har bir fan o'z mazmuni orqali ona tili darsiga mazmuniy jihatdan turtki beradi, natijada o'quvchida matn yaratish, hodisalarni izohlash, tushuncha va jarayonlarni taqqoslash, mantiqiy bog'lanishlar yaratish kabi muhim ko'nikmalar shakllanadi. Ayniqsa matematika bilan integratsiya jarayonida o'quvchilarning abstrakt va amaliy tafakkuri uyg'un rivojlanadi;

tabiatshunoslik bilan integratsiyada kuzatish, tasvirlash, tahlil qilish ko‘nikmalari mustahkamlanadi; tasviriy san’at bilan bog‘lanishda esa o‘quvchilarning kreativlik va estetik idroki yuksaladi.

Shuningdek, integrativ darslar o‘quvchining mustaqil fikrlash jarayonini rag‘batlantiradi, darsni qiziqarli va mazmunli qiladi, real hayot bilan bog‘langan topshiriqlar orqali bilimlarni mustahkamlaydi. O‘quvchi berilgan mavzuni bir vaqtning o‘zida bir nechta rakursda ko‘rib, uni turli fanlar bilan bog‘lab tahlil qila oladi. Bu esa kompetensiyaviy ta‘lim talablariga to‘liq mos keladi.

Xulosa qilib aytganda, integratsiyalashgan ona tili darslari boshlang‘ich ta‘limda o‘quv jarayonining sifat va samaradorligini oshirishda katta imkoniyatlarga ega bo‘lib, o‘quvchining intellektual, nutqiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv nafaqat darsning mazmunini boyitadi, balki o‘quvchining kelajakdagi ta‘lim jarayoniga tayyorgarligini ham ta‘minlaydi. Shunday ekan, boshlang‘ich sinf ona tili darslarida fanlararo integratsiyani tizimli tatbiq etish zamonaviy ta‘limning ajralmas talabi va istiqbolli metodik yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva, M. (2020). Boshlang‘ich ta‘limda integratsiyalashgan darslar metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
2. Karimov, S. (2019). Ona tili darslarida interaktiv va integratsiyalashgan yondashuvlar. Pedagogika ilmiy jurnali, 3(2), 45-53.

3. Johnson, D., & Johnson, R. (2018). Integrative approaches in primary education. New York: Routledge.
4. Mamatqulov, A. (2021). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kompetensiyaviy rivojlanishi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
5. UNESCO. (2015). Quality Education in Primary Schools: Integrative Teaching Approaches. Paris: UNESCO Publishing.
6. Shukurova, L. (2020). Ona tili va boshqa fanlar integratsiyasi: nazariya va amaliyot. Pedagogika va psixologiya, 2(4), 12-22.
7. Tomlinson, C. A. (2017). How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms. Alexandria: ASCD.
8. Qodirov, R. (2018). Ona tili darslarida mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Ta’lim nashriyoti.